

Mükellef Perspektifinden Vergi Tarifeleri: Türkiye Örneği¹

Ihsan Cemil DEMİR (<https://orcid.org/0000-0002-4756-0617>), Department of Public Finance, Afyon Kocatepe University, Turkey; e-mail: icdemir@aku.edu.tr

Tax Schedules from the Perspective of Taxpayers: Turkey Experience²

Abstract

In particular, the structure of ad valorem tax schedules is a controversial topic in public finance literature. Some people argue that the tax schedules should be progressive or degressive depending on the amount of income. Also some people argue that the income increasing should not affect the tax schedules (flat tax). This paper is prepared for this purpose would be carried out to determine the taxpayers' preferences and the main factors which affect this choice. In the study, the opinions of taxpayers about ad valorem taxes are asked by using a questionnaire which is prepared by me. 1520 taxpayers' preferences especially about personal income tax are determined and the factors which define the preferences are presented with the ordered probit regression analysis. 70% of taxpayers prefer progressive taxation, 18% of taxpayers prefer flat tax and 12% of taxpayers prefer degressive taxation. According to regression results the main factors which influence the taxpayers' preferences about tax schedules are public expenditures, trend of tax evasion, perception of shadow economy, business competition, perception of social security contributions, tax burden, tax justice, religion, conventionality, age, job and education level.

Keywords : Optimal Taxation, Tax Schedules, Progressive Taxation, Flat Tax.

JEL Classification Codes : H21, H24, H29.

Öz

Özellikle advalorem vergi tarifelerinin yapısının nasıl olması gerektiği, maliye literatüründe tartışmalı bir konudur. Gelir artışına bağlı olarak vergi tarifelerinin yapısının artan veya azalan oranlı olması gerektiğini ileri sürenler olduğu gibi, gelir artışının vergi tarifelerini etkilememesi gerektiğini (düz oranlı vergi tarifesi) ileri sürenler de vardır. Bu çalışma, vergi mükelleflerinin vergi tarifeleri konusundaki tercihlerini ve bu tercihleri etkileyen temel faktörleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada mükelleflere, tarafımızdan hazırlanan anket eşliğinde advalorem vergi tarifeleri hakkındaki görüşleri sorulmuştur. 1520 vergi mükellefinin özellikle gelir vergisi hakkındaki tercihleri ve ordered probit regresyon analizleri ile bu tercihleri belirleyen faktörler ortaya konmuştur. Mükelleflerin %70'i artan oranlı vergilemeyi, %18'i düz oranlı vergilemeyi ve %12'si de azalan oranlı vergilemeyi tercih etmektedir. Regresyon sonuçlarına göre, mükelleflerin vergi tarifeleri hakkındaki tercihlerini

---

¹ This article is the revised and extended version of the paper presented in "Second International Annual Meeting of Sosyoekonomi Society" which was held by Sosyoekonomi Society and CMEE - Center for Market Economics and Entrepreneurship of Hacettepe University, in Amsterdam/The Netherlands, on October 28-29, 2016.

² Bu makale Sosyoekonomi Derneği ile Hacettepe Üniversitesi Piyasa Ekonomisini ve Girişimciliği Geliştirme Merkezi tarafından Hollanda'nın Amsterdam şehrinde, 28-29 Ekim 2016 tarihlerinde düzenlenen "İkinci Uluslararası Sosyoekonomi Derneği Yıllık Buluşması"nda sunulan çalışmanın gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş halidir.

belirleyen temel faktörler kamu harcamaları, vergi kaçırma eğilimi, kayıt dışı ekonomi algısı, rekabet, sosyal güvenlik payları algısı, vergi yükü, vergi adaleti, dini inançlar, geleneklere bağlılık, yaş, meslek ve eğitim seviyesidir.

Anahtar Sözcükler : Optimal Vergileme, Vergi Tarifeleri, Artan Oranlı Vergileme, Düz Oranlı Vergileme.

1. Giriş

Vergi tarifesi, verginin ödenmesi için matraha uygulanan ölçü birimidir. Bu ölçü, değer esaslı olabileceği gibi spesifik esaslı da olabilir. Eski çağlarda spesifik esaslı vergiler yaygın olmakla birlikte, para ekonomisinin yaygınlaşmasıyla birlikte spesifik esaslı vergilerin yerini advalorem vergilere bıraktığı görülmektedir. Günümüzde modern devletlerin özellikle gelir vergilerinde advalorem, yani değer esaslı oransal tarifeleri kullandığı görülmektedir.

Değer esaslı vergi tarifleri kendi içinde düz oranlı, artan oranlı ve azalan oranlı tarifler şeklinde üç temel gruba ayrılmaktadır. Vergilemede adaleti sağlamak bakımından, vergi tarifelerinin yapısının nasıl olması gerektiği hususu maliyeciler arasında hep tartışılmıştır ve kanaatimizce bundan sonra da tartışılmaya devam edecektir. Teorik tartışmalar devam etmekle beraber, konunun temel paydaşı olan vergi mükelleflerinin bu konudaki görüşleri, göz ardı edilmiş görünmektedir. Bu çalışma, söz konusu tartışmalar eşliğinde, vergi mükelleflerinin özellikle gelir üzerinden alınan vergilerde hangi tür tarifelerin uygulanması gerektiği konusundaki görüşlerini ortaya koymak amacıyla yürütülmüştür.

Çalışmanın birinci bölümünde, vergi tarifeleri konusunda maliye ve iktisat literatüründeki temel tartışmalar vergi adaleti bağlamında irdelenmiştir. İkinci bölümde, Türkiye örneğinde vergi mükelleflerinin tarife tercihlerinin belirlenmesi amacıyla yürütülen anket çalışması, yöntem ve bulgularıyla ortaya konmuş, mükelleflerin vergi tarife tercihlerinde etken olan faktörler ordered probit regresyon analizleriyle belirlenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde, hedef kitlenin tarife tercihleri üzerinde etkili olan faktörler eşliğinde, maliye politikaları açısından önemli görülen hususlar hakkında çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

2. Vergi Adaleti Bağlamında Vergi Daireleri

Vergi yükünün hangi teknikler veya hangi araçlarla dağıtılacağı tartışmaları bir yana, hangi teknik ve araç kullanılırsa kullanılsın, temel amaç vergi adaletini tesis etmektir. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı ülkemizde, 1982 Anayasası'nın 73. madde ikinci fıkrası ile Anayasal düzeyde benimsenmiş ve maliye politikası yapıcılarının temel görev olarak yüklenmiş bir husustur. Diğer taraftan, yine Anayasanın 73. maddesinin birinci fıkrası ile vergilemenin ödeme gücüne göre yapılması gerektiği de ortaya konmuştur.

Vergi ödeme gücünün temel göstergeleri olan gelir, servet, harcama ve üretim potansiyeli gibi değerleri kavramak ve adil bir vergi sistemi oluşturmak için vergi ödeme

indirimlerden yararlanılır. Böylece, özellikle ücretliler ve düşük gelir elde edenler lehine düzenlemeler ile gelirin yeniden dağıtımı sağlanmak suretiyle, gelir dağılımında kısmi bir adalet fonksiyonu yerine getirilmiş olur. Bununla beraber, gelir dağılımına müdahale etmek bakımından vergiler, fonksiyonel gelir dağılımından ziyade kişisel gelir dağılımını düzenlemek için kullanılır. Bu bağlamda piyasa sürecinde kendiliğinden oluşmuş olan birincil gelir dağılımı, öncelikle vergileme yoluyla, saha sonra da kamu harcamaları kullanılmak suretiyle bizzat devlet tarafından yeniden dağıtılmış olur. Gelirin yeniden dağıtımı suretiyle ortaya çıkan bu son dağılıma ise ikincil gelir dağılımı denir.

Vergi adaletini tesis etmek için vergi tarifeleri hakkında yapılan bir diğer tartışma da, mükelleflerin vergi ödemekten dolayı katlanmak zorunda kaldıkları fedakârlığın düzeyi veya şekli ile ilgilidir. Bu bağlamda vergi literatüründe dört farklı fedakârlık anlayışı geliştirilmiştir. Bunlar eşit mutlak fedakârlık anlayışı, eşit oranlı fedakârlık anlayışı, eşit marjinal fedakârlık anlayışı ve en az toplam (minimum) fedakârlık anlayışıdır (Demir, 2015: 117-118). Eşit mutlak fedakârlık anlayışına göre herkes eşit miktarda vergi öder. Maktu vergileri ve çeşitli harçlar bu duruma örnek olarak verilebilir. Eşit oranlı fedakârlık anlayışına göre herkes eşit oranda vergi öder. Düz oranlı vergiler (flat tax) bu duruma örnek olarak verilebilir. Eşit marjinal fedakârlık anlayışına göre gelir düzeyi arttıkça vergi oranı da artar. Bu artışın teorik gerekçesini “gelir arttıkça gelirin marjinal faydasının azalacağı” şeklindeki marjinalist görüş oluşturmaktadır. Ülkemizde de kişisel gelir vergisinde uygulanan artan oranlı tarife bu duruma örnek olarak verilebilir. En az toplam fedakârlık (minimum fedakârlık) anlayışına göre ise artan oranlı vergi tarifeleriyle beraber, çeşitli indirim müesseseleri de (tarife dışı müdahaleler) uygulanır. Ülkemizde asgari geçim indirimi ve sakatlık indirimi gibi müesseseler entegre edilmek suretiyle gelir vergisinin subjektif yapıya kavuşturulmuş olması, bu duruma örnek teşkil eder.

Vergi teorisi literatüründe söz konusu fedakârlık anlayışlarına paralel olarak, hangi vergi tarifelerinin uygulanması gerektiği hususu tartışmalı bir husustur. Günümüz dünyasında modern ülkelerin büyük bir çoğunluğunda özellikle kişisel gelir vergilerinde subjektif karakterli artan oranlı vergi tarifelerinin kullanıldığını ve dolayısı ile en az toplam fedakârlık anlayışının benimsendiğini görmek mümkündür. Bununla beraber, son zamanlarda düz oranlı vergilerin (flat tax) de yaygınlaştığını (özellikle eski doğu bloku ülkelerinde) görmek mümkündür. Literatür incelendiğinde, hangi tarife uygulanırsa uygulansın, çeşitli avantaj ve dezavantajlı yanlarının olduğu konusunda tartışmalar uzayıp gitmektedir (Şen & Sağbaş, 2015: 246).

Diğer taraftan, tarife uygulanan mükelleflerin vergi kaçırma kapasiteleri veya gelirlerini gizleyebilme imkânları, vergilerin gelir ve ikâme etkileri, uygulanacak artan oranlı tarifelerin yapısı ve tarife dışı müdahaleler ise tartışmaların diğer boyutunu oluşturmaktadır (Bulutoğlu, 2006: 388). Artan oranlı vergi tarifelerinin uygulandığı mükellef grubu eğer gelirini gizleyebilme veya vergi kaçırma kapasitesine sahipse, artan vergi oranı vergi gelirlerini istenen düzeyde artırmaktan uzak olacaktır. Zira, her zaman vergi oranlarını artırmak suretiyle vergi gelirlerini artırmak mümkün olamayabilir. Artan vergi yükünün mükellefleri verginin ikâme etkisine sürükleyebileceği ve bu durumdan ülke ekonomisinin olumsuz bir şekilde etkilenebileceği de göz ardı edilemeyecek bir husustur.

Bu tartışmaların bir başka yönünü ise ödenen vergi ile yararlanan kamu hizmetleri arasında kurulan ilişki anlamına gelen "mali bağlantı (fiscal connection)" oluşturmaktadır. Demir (2009), Bandyopadhyay ve Esteban (2007) yaptıkları çalışmalarda, yararlanan kamu hizmeti algısı arttıkça, mükelleflerin katlanmayı kabul ettikleri vergi miktarının da arttığına işaret etmektedir. O halde, vergilendirmeden beklenen neticeleri elde etmenin yolunu, sadece vergi sistemi ve buna bağlı olarak uygulanacak vergi tarifelerine bağlamak doğru değildir. Diğer ekonomik, mali, teknik ve hatta sosyo-kültürel faktörlerin de dikkate alınması gerekir.

Vergilemenin sadece fiskal (mali) amaçla yapılmadığı, fiskal amacın yanı sıra ekonomik ve sosyal (ekstra-fiskal) amaçlarla da vergilemeye gidilebileceği düşünülürse, söz konusu tartışmalara başka bir yön katılmış olacaktır. Artan oranlılıktan beklenen en önemli hedeflerin başında gelen husus, gelir dağılımında kısmi bir iyileşme sağlamasıdır. Bu amaçla efektif artan oranlılığın (effective progresivity) dikkate alınması gerekir (Musgrave & Thin, 1948: 498-514). Efektif artan oranlılık vergi öncesi ve vergi sonrası Gini katsayılarına bağlı bir model yardımıyla hesaplanmaktadır. Eğer, vergileme sonrası gelir dağılımında kısmi bir iyileşme gerçekleşmemiş ise artan oranlı vergilerin etkinliğinden söz etmek mümkün olmayacaktır. Artan oranlı tarifelerin etkinliğini ölçen başka yaklaşımlar da mevcuttur. Ünlükapan (2011) tarafından yapılan çalışma, bu konuda geliştirilmiş çeşitli modellerin yanı sıra, Türkiye için artan oranlılığı ölçen bir sonuç ortaya koymaktadır. Bu çalışmada 1924-2008 yılları arasında Türkiye'de artan oranlılık ölçülmüş ve Cumhuriyetin ilanından bugüne kadar Türk Vergi Sistemi'nde artan oranlılığın hep var olduğu ortaya konmuştur. Araştırmaya göre artan oranlılığın en katı uygulandığı dönem 1985-2001 arası dönemdir (Ünlükapan, 2011: 397).

Vergilerin otomatik stabilizatör olarak kullanılabilmesi artan oranlı olmasına bağlıdır. Diğer yandan artan oranlı vergiler, mali sürüklenmeye de sebep olabilmektedir. Bu iki yargı bile, artan oranlı vergi tarifelerinin uygulanması konusundaki bir birine zıt fikirleri özetler niteliktedir. Kullanılacak tarifelerin yapısı, bütün bu yönleriyle ele alındığında salt bir vergi tarifi meselesinden ziyade, vergilerin ekonomik yaşama müdahale aracı olarak kullanılması konusunu akla getirmektedir ki, bu konudaki tartışmalar geçmişten günümüze hep devam etmiştir ve bundan sonra da devam edecektir.

Optimal vergi tarifeleri ve optimal vergi oranlarıyla ilgili olarak Cooter (1978) tarafından yapılan araştırma ve analizler, vergi tarifeleriyle ilgili teorilerin salt gerçeklikten uzak olduğunu ortaya koymak bakımından son derece önemlidir. Bu bağlamda, söz konusu tartışmalara yeni bir boyut katmak amacıyla, vergi mükelleflerinin tarife tercihlerini ortaya koymanın faydalı olacağı düşüncesindeyiz. Bu amaçla yaptığımız araştırma, mevcut literatüre ilave olarak, vergi tarifeleri konusunda mükelleflerin tercihlerini ve bu tercihlere etki eden temel faktörleri ortaya koymaktadır. Çalışma böylece gerek vergi literatürüne ve gerekse vergi politikası yapıcılarına, yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

3. Mükelleflerin Bakış Açısıyla Vergi Tarifeleri: Anket Çalışması

3.1. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Yöntemi

Vergi tarifelerinin, düz oranlı (flat tax) mı, artan oranlı mı yoksa azalan oranlı mı olması gerektiği konusunda yapılan tartışmalar, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Teorisyenler ve uygulamacılar arasında yoğunlaşan bu tür tartışmalara vergi mükelleflerini de dâhil etmek ve böylece tartışmayı derinleştirmek, vergi literatürüne önemli bir katkı yapacaktır.

Konunun en önemli tarafı niteliğindeki vergi mükelleflerinin vergileme tekniği bakımından hangi tür tarifeleri (düz oranlı, artan oranlı veya azalan oranlı) tercih ettiklerine dair literatürde yok denecek kadar az çalışma mevcuttur. Bu durum, verginin yükü üzerinde olan mükelleflerin görüşlerinin günümüze kadar pek dikkate alınmadığına işaret etmektedir. Oysa toplumsal kabul görmeyen, diğer bir ifadeyle toplumsal tercihleri dikkate almayan ekonomi ve maliye politikalarının başarılı olması çok zordur.

Vergi tarifeleri konusunda mükelleflerin tercihlerinde yaş grubu, meslek grubu, medeni durum, gelir düzeyi, cinsiyet, eğitim seviyesi, mükellefiyet süresi gibi demografik faktörlerin yanı sıra, ekonomik, mali, teknik, sosyal ve kültürel faktörlerin de etkili olabileceği düşüncesiyle mükelleflerin bu konulardaki görüşleri de araştırılmıştır. Böylece, elde edilen bulgular eşliğinde vergi tarifesi tercihleri bağımlı değişken kabul edilmek suretiyle bir dizi regresyon analizleri yapılmıştır.

Yapılan analizlerin temel amacı öncelikle mükelleflerin vergi tarifesi olarak ne tür tarifeleri tercih ettiklerini, akabinde ise bu tercihlerde etkili olan temel faktörleri belirlemektir. Vergi mükelleflerinin tercihlerini belirlemek, gerek vergi teorisi alanında çalışan teorisyenlere ve gerekse vergi politikalarını belirleyen ve uygulayan otoritelere önemli derecede yol gösterici olacaktır. Çalışma sonunda elde edilen bulgular ve bu bulgular eşliğinde yapılan analizler bir rapor haline dönüştürülmüş ve 28 - 29 Ekim 2016 tarihlerinde Amsterdam/Hollanda’da düzenlenen “2nd International Annual Meeting of Sosyoekonomi Society” konferansında tebliğ olarak sunulmuştur.

Araştırma, Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi’nin desteklediği 16.Kariyer.64 numaralı proje kapsamında yürütülmüştür. Anketler, her coğrafi bölgeden en az biri büyükşehir olmak üzere seçilen iki, toplam 14 il merkezinde, 10.06.2016 - 15.09.2016 tarihleri arasında ve yüz yüze anket yöntemiyle yapılmıştır. İllerin bölgelere göre dağılımı ve örneklem sayıları aşağıda verilmiştir.

Marmara	: İstanbul (382) ve Edirne (65)
Ege	: İzmir (205) ve Afyonkarahisar (60)
Akdeniz	: Antalya (114) ve Burdur (52)
İç Anadolu	: Ankara (212) ve Yozgat (50)
Karadeniz	: Samsun (82) ve Rize (51)
Doğu Anadolu	: Erzurum (64) ve Muş (50)
Güneyd. Anadolu	: Diyarbakır (68) ve Şanlıurfa (65)

TOPLAM : 1520 Gelir Vergisi Mükellefi

Anket çalışmaları esnaf (624), sanayici (198), serbest meslek erbabı (180), memur (185), işçi (198) ve çiftçilerle (135) "kota örnekleme yöntemi" kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmanın ilk adımı olarak, tarafımızdan geliştirilen anket formu Afyonkarahisar ve Ankara il merkezlerinde pilot olarak uygulanmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilmek suretiyle anket metnine son şekli verilmiş ve Türkiye geneli uygulamasına başlanmıştır.

Anketin güvenilirlik analizi sonucu bulunan *Cronbach Alpha değeri 0,7907* olup, sosyal bilimler için yüksek güvenilirlik düzeyine sahiptir. Araştırmanın en önemli kısıtlılığı ise, değişik özelliklere sahip toplumların özelliklerini yansıtmaması ve dolayısı ile uluslararası karşılaştırmalara imkân vermemesidir. Bu tür araştırmaların diğer ülkelerde de yapılması halinde, vergi tarifeleriyle ilgili kültürler ve ülkeler arasında karşılaştırma yapma ve literatür açısından genellemeler yapma şansı doğacaktır.

Anket yürütülürken demografik dağılımların yeterliliklerini sağlamaya özen gösterilmiştir. Bu bağlamda mükellefiyet türü, cinsiyet, medeni durum, yaş grubu, mükellefiyet süresi, eğitim ve gelir seviyesi bakımından istatistiksel analizler yapmaya yetecek sayılara ulaşılmıştır. Elde edilen veriler STATA istatistik programına yüklenerek, çeşitli analizlere tabi tutulmuştur.

Anket kapsamında vergi mükelleflerine yöneltilen "*Size göre aşağıdaki vergi tarifelerinin hangisi en uygun vergi tarifesidir*" sorusunun frekans dağılımları aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo: 1
Mükelleflerin Tarife Tercih-Frekans Dağılımları

Tercih	Frekans	%	Kümülatif (%)
1- Gelir arttıkça vergi oranı artmalıdır (Artan oranlı tarife)	1.065	70,07	70,07
2- Herkesten aynı oranda vergi alınmalıdır (Düz oranlı tarife)	275	18,09	88,16
3- Gelir arttıkça vergi oranı azalmalıdır (Azalan oranlı tarife)	180	11,84	100,00
TOPLAM	1520	100,0	

Anket uygulanan hedef kitlenin vergi tarifeleriyle ilgili tercihlerini gösteren Tablo 1'deki bulgulara göre, vergi mükelleflerinin yaklaşık %70'i artan oranlı vergilemeyi, % 18'i düz oranlı vergilemeyi tercih ederken, %12'si ise azalan oranlı vergileri tercih etmektedir.

Anketler Gelir Vergisi mükelleflerine uygulanmıştır. Türkiye'de Gelir Vergisi'nin genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı içindeki payı 2015 yılı itibariyle %22,7'dir (GİB, 2016). Bu oranın düşük olması, yapılan araştırmanın vergi mükellefleri hakkında genellemeler yapmak bakımından yetersiz olabileceği düşüncesini akla getirebilir. Ancak unutulmamalıdır ki, gelir vergisi mükellefi olan kişiler çoğunlukla, aynı zamanda KDV, ÖTV, Motorlu Taşıtlar Vergisi, Emlak Vergisi, Çevre Temizlik Vergisi gibi diğer vergilerin de mükellefi durumundadırlar. Dolayısı ile vergilerle alakalı genel konularda yapılacak araştırmaların, öncelikle Gelir Vergisi mükelleflerini kapsamaması gerekir.

3.2. Mükelleflerin Vergi Tarifesi Tercihlerine Etki Eden Faktörler

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, STATA istatistik programına girilmiş ve mükelleflerin tarife tercihleri "bağımlı değişken" kabul edilmek suretiyle, bu tercihe etki eden faktörleri belirlemek amacıyla Ordered Probit regresyon analizleri yapılmıştır. Regresyon analizi kapsamında oluşturulan temel modele, diğer değişkenler ilave edilmek suretiyle üç ayrı model geliştirilmiş ve sonuçlar aşağıda Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo: 2
Mükelleflerin Vergi Tarifesi Tercihlerini Etkileyen Faktörler

	(Ordered Probit Regresyon Analizi Sonuçları)								
	MODEL 1			MODEL 2			MODEL 3		
Değişkenler	Katsayı	Z-ist	Marj.	Katsayı	Z-ist	Marj.	Katsayı	Z-ist	Marj.
Demografik Faktörler									
Yaş (Yaşlı)	-0.098**	-2.17	-0.020	-0.094**	-2.07	-0.019	-0.094**	-2.07	-0.019
Cinsiyet (Kadın)	0.073	1.58	0.012	0.077	1.69	0.013	0.078*	1.70	0.014
Medeni Durum (Bekâr)	-0.038	-0.88	-0.005	-0.033	-0.76	-0.004	-0.033	-0.78	-0.005
Meslek (İşçi)	-0.097	-1.64	-0.013	-0.094	-1.59	-0.012	-0.094	-1.59	-0.012
Meslek (Memur)	-0.086*	-1.80	-0.014	-0.086*	-1.79	-0.014	-0.089*	-1.85	-0.015
Mükellefiyet Süresi	0.022	1.37	0.010	0.022	1.41	0.011	0.023	1.48	0.011
Ekonomik Faktörler									
Gelir	-0.002	-0.12	-0.002	-0.002	-0.07	-0.001	-0.001	-0.03	-0.001
Kamusal Hizmetler	-0.042***	-2.60	-0.023	-0.045***	-2.78	-0.024	-0.041***	-2.56	-0.021
Kayıtdışı Ekonomi Algısı	-0.050***	-4.21	-0.034	-0.050***	-4.22	-0.034	-0.049***	-4.15	-0.033
Sübjektif Vergi Yükü	0.040**	2.32	0.020	0.039**	2.25	0.019	0.042**	2.42	0.021
Vergi-Rekabet Gücü İlişkisi	-0.046***	-2.66	-0.023	-0.045***	-2.61	-0.021	-0.047***	-2.70	-0.023
Teknik - İdari Faktörler									
Vergi Kaçakçılığı	0.032**	1.98	0.017	0.030*	1.85	0.016	0.031*	1.92	0.015
SGK Primleri	0.061*	1.74	0.014	0.062*	1.79	0.015	0.066*	1.88	0.015
Vergi Adaleti	-0.033**	-2.40	-0.022	-0.034**	-2.49	-0.023	-0.034**	-2.51	-0.022
Uygunluk İlkesi	-0.039**	-2.52	-0.023	-0.037**	-2.42	-0.022	-0.038**	-2.48	-0.022
Sosyal ve Kültürel Faktörler									
Eğitim	0.030*	1.68	0.014	0.034*	1.86	0.016	0.033*	1.80	0.014
Vergi Bilinci	-0.025*	-1.89	-0.015	-0.024*	-1.78	-0.014	-0.023*	-1.70	-0.014
Dini İnançlara Bağlılık				0.030*	1.93	0.016	0.053***	2.87	0.025
Geleneklere Bağlılık							-0.049**	-2.30	-0.020
REGIONAL FIXED EFFECTS		EVET			EVET			EVET	
Observations		1520			1514			1514	
Prob. (χ^2)		0.0000			0.0000			0.0000	
R²		0.2162			0.2195			0.2208	

NOT: Bağımlı Değişken: Vergi Tarifesi Tercihi;

Referans Gruplar: Genç, Orta yaş, Erkek, Evli, Esnaf, Serbest Meslek, Sanayici, Çiftçi.

Anlamlılık Düzeyleri: * 0.05 < P < 0.10, ** 0.01 < P < 0.05, *** P < 0.01, Marj.: Marjinal Etki.

Mükelleflerin vergi tarifesi tercihlerini etkileyen faktörler demografik, ekonomik, teknik-idari, sosyal ve kültürel faktörler şeklinde gruplandırılarak incelenmiştir. Modellerin her birinin ki kare (χ^2) değerleri istatistiksel olarak yüksek düzeyde anlamlıdır (0.0000). R² değeri, modelde kullanılan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranını göstermektedir. Birinci modelin R² değeri 0,2162 olup istatistiksel olarak yeterlilik şartını taşımaktadır. Regresyon modellerinde genel olarak anlamlı olan değişkenlere yer verilmiştir. Modele yeni değişkenler ilave edildikçe R² değeri daha artacaktır. Bütün modeller sağlamlık (robustness) testlerine tabi tutulmuştur. Ayrıca regresyon analizlerini müteakiben marjinal etki analizleri yapılmış, böylece her bir faktörün modele marjinal etkisi ortaya konmuştur. Aşağıda her bir değişkenin gelir vergisi mükelleflerinin vergi tarife tercihleri üzerindeki etkileri regresyon sonuçları bakımından, gruplara göre oluşturulan başlıklar altında yorumlanmıştır.

3.2.1. Demografik Faktörler

Demografik değişken olarak yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek türü ve mükellefiyet süresi değişkenleri kullanılmıştır. Bu değişkenler ile tarife tercihi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki sadece yaş ve meslek türü bakımından tespit edilmiştir. Diğer demografik değişkenler arasında vergi tarifesi tercihleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilememiştir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre, yaşlı (orta yaş üstü) mükellefler istatistiksel olarak %5 düzeyinde anlamlı bir şekilde artan oranlı vergi tarifelerini tercih etmektedir. Memurlar da benzer bir şekilde %10 düzeyinde anlamlı bir şekilde artan oranlı vergileri tercih etmektedirler. Ancak, tespit edilen bu ilişki istatistiksel olarak zayıf bir ilişkidir.

3.2.2. Ekonomik Faktörler

Regresyon analizinde modele ekonomik değişken olarak gelir düzeyi, kamusal hizmetlerden memnuniyet düzeyi, kayıtdışı ekonomi algısı, subjektif vergi yükü ve vergi-rekabet ilişkisi değişkenleri ilave edilmiştir. Vergi tarifesi tercihleri bakımından gelir düzeyinin anlamlı bir belirleyen olup olmadığı, merak edilen bir husustur. Ancak regresyon sonuçları, gelir düzeyi farklılıklarının mükelleflerin tarife tercihlerinin oluşumunda etken bir faktör olmadığını göstermektedir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre kamusal hizmetlerden memnuniyet düzeyi ile vergi tarifesi tercihi arasında istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlı bir ilişki söz konusudur. Araştırma kapsamında ankete katılanlara “*Kamu harcamaları tercihlerime uygun olarak yapılmaktadır*” ifadesine katılım düzeyleri sorulmuş ve 5’li likert ölçeğine göre katılım düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Bu ifadeye orta düzey bir katılım söz konusudur.

1. Kesinlikle katılmıyorum (%21);
2. Katılmıyorum (%22);
3. Kısmen katılıyorum, kısmen katılmıyorum (%16);
4. Katılıyorum (%19);
5. Kesinlikle katılıyorum (%22)

Negatif yöndeki ilişki, kamusal hizmetlerin tercihlerine uygun sunulduğunu düşünen mükelleflerin artan oranlı vergilemeye sıcak baktığını, kamusal hizmetlerden memnun olmayanların ise genel olarak düz oranlı veya azalan oranlı vergileri tercih ettiğini göstermektedir. Elde edilen bu bulgu, vergiler ve kamu harcamaları arasında kurulan bağ olarak kabul edilen “mali bağlantının” vergi mükellefleri tarafından önemsendiğini güçlü bir şekilde ortaya koyması bakımından önemlidir.

Ankete katılan mükelleflerden Türkiye’de kayıtdışı ekonominin boyutlarını aşağıdaki seçenekler doğrultusunda belirtmeleri istenmiştir.

Türkiye’de kayıtdışı ekonominin boyutu (Ort.: %28)

1- % 0 - % 10	(%13)
2 - % 11 - %20	(%22)
3- %21 - %30	(%25)
4- %31 - %40	(%31)
5- % 40’tan fazla	(% 9)

Ankete katılan mükelleflerin Türkiye’de kayıtdışı ekonomi algısı ile vergi tarifesi tercihleri arasında istatistiksel olarak %1 düzeyinde oldukça anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Buna göre, kayıtdışı ekonomiyi yüksek bulan mükelleflerin genel olarak artan oranlı vergileri tercih ettiği görülmektedir.

Bu gruba eklenen diğer bir değişken de subjektif vergi yüküdür. Subjektif vergi yükü mükelleflerin hissettikleri vergi yükünü ifade etmektedir. Ankete katılan mükelleflerin subjektif vergi yükünü belirlemek amacıyla “*Size göre gelir veya servetinizin yüzde kaçını vergi olarak devlete ödüyorsunuz?*” sorusuna katılım düzeyleri sorulmuştur. Bu ifadeye katılım düzeyleri aşağıda verilmiştir.

Mükelleflerin subjektif vergi yükü (Ort.: %21)

1- % 0 - % 10	(%20)
2 - % 11 - %20	(%32)
3- %21 - %30	(%23)
4- %31 - %40	(%20)
5- % 40’tan fazla	(% 5)

Regresyon analizi sonuçlarına göre mükelleflerin hissettikleri vergi yükü ile vergi tarifesi tercihleri arasında istatistiksel olarak %5 düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki söz konusudur. Diğer bir ifadeyle, vergi yükünü yüksek bulan mükellefler düz oranlı veya azalan oranlı vergi tarifelerini tercih ederken, vergi yükünü düşük bulan mükelleflerin artan oranlı vergileri tercih ettikleri görülmektedir.

Regresyon modeline eklenen son ekonomik değişken ise ödenen vergiler ile işletmenin rekabet gücü arasında kurulan ilişkidir. Bu amaçla ankete katılan mükelleflerden “*Ödediğim vergiler rekabet gücümü zayıflatmaktadır*” ifadesine katılım düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Bu ifadeye katılım düzeyleri aşağıda verilmiştir.

Ödediğim vergiler rekabet gücümü zayıflatmaktadır

1- Kesinlikle Katılıyorum	(%19)
2- Katılıyorum	(%38)
3- Kısmen katılıyor, Kısmen katılmıyorum	(%19)
4- Katılmıyorum	(%19)
5- Kesinlikle Katılmıyorum	(% 5)

Regresyon sonuçlarına göre, ödediği vergilerin rekabet gücünü zayıflattığını düşünen mükelleflerin düz veya azalan oranlı vergi tarifelerini tercih ettiği, ödediği vergilerin rekabet

gücünü zayıflatmadığı görüşünde olan mükelleflerin ise artan oranlı vergi tarifelerini tercih ettikleri görülmektedir (%1 düzeyinde anlamlı, çok güçlü ve negatif ilişki).

3.2.3. Teknik - İdari Faktörler

Teknik - idari değişken olarak vergi kaçakçılık eğilimi, SGK primleriyle ilgili algı, vergi adaleti ve vergilemede uygunluk ilkesi değişkenleri modele eklenmiştir. Ankete katılan mükelleflerin vergi kaçırma eğilimlerini belirlemek üzere "*Hiçbir zaman vergi kaçırmam*" ifadesine katılım düzeyleri belirlenmiştir. Bu ifadeye katılım düzeyleri aşağıda verilmiştir. Regresyon sonuçlarına göre vergi kaçırma eğilimi zayıf olan mükellefler genel olarak artan oranlı vergi tarifelerini tercih ederken, vergi kaçırma eğilimi yüksek olan mükelleflerin düz oranlı veya azalan oranlı vergi tarifelerini tercih ettikleri görülmektedir.

Hiçbir zaman vergi kaçırmam	
1- Kesinlikle Katılıyorum	(%13)
2- Katılıyorum	(%29)
3- Kısmen katılıyor, Kısmen katılmıyorum	(%16)
4- Katılmıyorum	(%30)
5- Kesinlikle Katılmıyorum	(%12)

Ödedikleri sosyal güvenlik katkı paylarını (primlerini) vergi olarak kabul edip etmediklerini belirlemek için ankete katılan mükelleflerden "*Ödediğim sosyal güvenlik primleri bir tür vergidir*" ifadesine katılım düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Bu ifadeye katılım yüzdeleri aşağıda verilmiştir.

Ödediğim SGK primleri bir tür vergidir	
1- Kesinlikle Katılıyorum	(%20)
2- Katılmıyorum	(%30)
3- Kısmen katılıyor, Kısmen katılmıyorum	(%11)
4- Katılıyorum	(%23)
5- Kesinlikle Katılıyorum	(%16)

Regresyon analizi sonuçları, sosyal güvenlik primlerini vergi gibi kabul eden mükelleflerin istatistiksel olarak %10 düzeyinde anlamlı olarak, azalan oranlı veya düz oranlı vergi tarifelerini tercih ettiğini göstermektedir.

Türkiye’de vergi adaleti konusundaki algıyı tespit etmek amacıyla ankete katılanlardan "*Ülkemizde vergilemede adil davranılmaktadır*" ifadesine katılım düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Bu ifadeye katılım düzeyleri aşağıdaki gibidir.

Ülkemizde vergilemede adil davranılmaktadır

1- Kesinlikle Katılmıyorum	(%27)
2- Katılmıyorum	(%28)
3- Kısmen katılıyor, Kısmen katılmıyorum	(%15)
4- Katılıyorum	(%18)
5- Kesinlikle Katılıyorum	(%12)

Regresyon analiz sonuçlarına göre, vergi adaleti konusundaki algı ile vergi tarife tercihleri arasında istatistiksel olarak %5 düzeyinde anlamlı, güçlü ve negatif bir ilişki söz konusudur. Buna göre, devletin vergilemede adil davrandığını düşünen mükellefler artan oranlı vergileri tercih ederken, vergilemede adil davranılmadığını düşünenler genellikle düz oranlı veya artan oranlı vergi tarifelerini tercih ettiklerini ifade etmektedirler.

Teknik - idari değişken olarak modele eklenen son değişken ise vergilemede uygunluk ilkesi konusundaki algıdır. Bununla ilgili olarak ankete katılan mükelleflerden "*Vergilerin tahsil edilme dönemleri uygundur*" ifadesine katılma düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Bu ifadeye katılım düzeyleri aşağıda verilmiştir. Regresyon analizi sonuçlarına göre, vergilerin uygun dönemlerde kendilerinden tahsil edildiğini düşünen mükellefler artan oranlı vergi tarifelerini tercih etmektedirler (%5 düzeyinde, güçlü ve negatif ilişki).

Vergilerin tahsil edilme dönemleri uygundur

1- Kesinlikle Katılmıyorum	(%12)
2- Katılmıyorum	(%21)
3- Kısmen katılıyor, Kısmen katılmıyorum	(%24)
4- Katılıyorum	(%30)
5- Kesinlikle Katılıyorum	(%13)

3.2.4. Sosyal ve Kültürel Faktörler

Sosyal ve kültürel faktör olarak eğitim, vergi bilinci ve dini inançlara bağlılık düzeyi ve geleneklere bağlılık değişkenleri modele eklenmiştir. Eğitim seviyesi ile vergi tarifesi tercihleri arasında istatistiksel olarak %10 düzeyinde zayıf ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile eğitim seviyesi düşük olan mükellefler artan oranlı vergi tarifelerini tercih ederken, eğitim seviyesi yükseldikçe düz oranlı vergiler veya azalan oranlı vergiler tercih edilmektedir.

Diğer bir bağımsız değişken olan vergi bilincini ölçmek amacıyla ankete katılanlardan "*Vergiler, kamu harcamalarının karşılığı olarak alınmaktadır*" ifadesine katılım düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Bu ifadeye katılım düzeyleri aşağıda verilmiştir.

Vergiler kamusal hizmetlerin karşılığıdır.

1- Kesinlikle Katılmıyorum	(%8)
2- Katılmıyorum	(%10)
3- Kısmen katılıyor, Kısmen katılmıyorum	(%21)
4- Katılıyorum	(%38)
5- Kesinlikle Katılıyorum	(%23)

Vergi bilinci yüksek kişilerin vergi tarifeleri konusundaki tercihleri önemlidir. Regresyon analizi sonuçları, vergi bilinci yüksek mükelleflerin genel olarak artan oranlı vergi tarifelerini tercih ettiğini göstermektedir (%10 düzeyinde anlamlı, zayıf ve negatif ilişki).

Ankete katılanların dini inançlarına bağlılık düzeyini belirlemek amacıyla “Yaşamda dini kurallar önemlidir” ifadesine katılım düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Bu ifadeye katılım düzeyi oldukça yüksektir.

Yaşamda dini kurallar önemlidir.

1- Kesinlikle Katılmıyorum	(% 7)
2- Katılmıyorum	(% 11)
3- Kısmen katılıyor, Kısmen katılmıyorum	(% 15)
4- Katılıyorum	(% 32)
5- Kesinlikle Katılıyorum	(% 35)

Dini inançlara bağlılık ile vergi tarifesi tercihleri arasında %1 düzeyinde anlamlı, pozitif ve oldukça güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre, dini kuralları yaşamda önemli gören mükellefler genellikle düz oranlı veya azalan oranlı vergi tarifelerini tercih ederken, dini kuralları önemsemeyenler artan oranlı vergi tarifelerini tercih etmektedirler.

Modele eklenen son değişken ise geleneklere bağlılık düzeyidir. Ankete katılan mükelleflerden gelenek ve göreneklere bağlılık düzeyini tespit etmek amacıyla, “Yaşamda gelenek ve görenekler önemlidir” ifadesine katılım düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Bu ifadeye katılım da oldukça yüksek düzeydedir.

Yaşamda gelenek ve görenekler önemlidir.

1- Kesinlikle Katılmıyorum	(% 6)
2- Katılmıyorum	(% 10)
3- Kısmen katılıyor, Kısmen katılmıyorum	(% 26)
4- Katılıyorum	(% 34)
5- Kesinlikle Katılıyorum	(% 24)

Regresyon analizi sonuçları, dini inançlara bağlılığın aksine, gelenek ve göreneklere bağlı olan mükelleflerin genel olarak artan oranlı vergi tarifelerini tercih ettiğini; gelenek ve göreneklere önemsemeyen mükelleflerin ise düz oranlı veya azalan oranlı vergi tarifelerini tercih ettiğini göstermektedir (%5 düzeyinde anlamlı, negatif ve güçlü bir ilişki).

4. Sonuç

Bütün devletler, kendilerine yüklenen fonksiyonları icra edebilmek için düzenli ve istikrarlı finansman araçlarına sahip olmak isterler. Vergiler, devletin ihtiyaç duyduğu finansmanı sağlayan en temel araçtır. Bununla beraber, günümüz modern devlet anlayışına göre devlete yüklenen fonksiyonlar sadece fiskal (mali) olmanın ötesine geçmiş ve ekstra fiskal (ekonomik ve sosyal) boyutlar kazanmıştır. Devletin ekstra fiskal fonksiyonları

arasında yer alan ekonomik istikrar, kaynak tahsisinde etkinlik, büyüme ve kalkınma ile gelir dağılımında adaletin sağlanması için başvurabileceği en temel mali araçlardan birisi de vergilerdir. Ekstra fiskal amaçlarla kullanımı dikkate alındığında, zaman itibarıyla vergilerin yapısının ve türlerinin değiştiği ve dolayısı ile vergilere yüklenen fonksiyonların da çeşitlendiği görülmektedir.

Verginin ekstra fiskal fonksiyonlarından belki de en önemlisi gelir dağılımında adaleti sağlamaktır. Bu amaca yönelik olarak vergilerin ikincil gelir dağılımını sağlayıcı yönünden yararlanılmaktadır. Piyasa sürecinde, devlet müdahalesi olmaksızın kendiliğinden oluşan birincil gelir dağılımı, vergiler yoluyla değiştirilebilmekte ve böylece yeni bir kişisel veya fonksiyonel gelir dağılımı ortaya çıkmaktadır. Vergilerin ikincil gelir dağılımını sağlaması için başvurulan en önemli araçlardan birisi ise vergi tarifeleridir.

Diğer taraftan, bir devlet çatısı altında yaşamının en önemli maliyeti olarak kabul edilen vergi yükünün, adaletli ve dengeli olarak dağılımını sağlamak ta devletin en önemli görevleri arasındadır. Vergi tarifeleri, vergi yükünü adaletli ve dengeli olarak dağıtmak için de başvurulan en önemli araçlar arasında kabul edilirler.

Vergi tarifeleri, verginin hesaplanabilmesi için matraha uygulanan ölçü birimleri olarak, en temelde matrahın advalorem ve spesifik olmasına göre değişmektedir. Değer esaslı (advalorem) matrahlara genellikle oransal tarifeler uygulanırken, spesifik matrahlara genellikle maktu tarifelerin uygulandığı görülmektedir. Oransal vergi tarifeleri de kendi içinde, ekstra fiskal fonksiyonları icra etmek bakımından düz oranlı, artan oranlı veya azalan oranlı biçimde şekillenebilmektedir.

Oransal vergi tarifelerinin düz oranlı mı, artan oranlı mı yoksa azalan oranlı mı olması gerektiği, iktisat ve maliye literatüründe tartışmalı bir konudur ve kanaatimizce bundan sonra da tartışılmaya devam edecektir. Tartışmaların genellikle teorik çerçevede, teorisyenler veya politika yapımcıları arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışma, söz konusu tartışmalara yeni bir boyut ve derinlik katmak amacıyla, vergileme olayının doğal paydaşı olan vergi mükelleflerinin vergi tarifeleri hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla yürütülmüştür.

Araştırma Türkiye genelinde Gelir Vergisi mükellefleri ile yüz yüze anket tekniği kullanılmak suretiyle yürütülmüştür. Araştırmanın en temel sorusu, vergi mükelleflerinin hangi tür vergi tarifelerini tercih ettiğiidir. Bu tespitle beraber, mükelleflerin vergi tarifesi tercihinde etken olan faktörler de regresyon analizleri ile tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre Türkiye’de vergi mükelleflerinin yaklaşık %70’i vergilemenin artan oranlı olarak yapılması gerektiği, diğer bir ifadeyle gelir arttıkça vergi oranlarının da artması gerektiği; %18’i düz oranlı olması gerektiği ve %12’si de azalan oranlı olması gerektiği görüşündedir. Bu sonuç, “*gelir arttıkça marjinal faydası azalır*” şeklinde ifade edilen neo-klasik önermenin toplum tarafından da kabul gördüğüne işaret etmektedir. Diğer taraftan, artan oranlı tarifelerin bu kadar yoğun kabulü, düz oranlı tarife

yapısına sahip bazı vergilerde de (kurumlar vergisi gibi) artan oranlılığın kullanılabilmesine dair işaretler içermektedir.

Araştırmadan çıkarılabilecek önemli sonuçlardan birisi de vergi mükelleflerinin mali konulara ilgisinin bir hayli yüksek olduğudur. Araştırma kapsamında mükelleflere yöneltilen 50 sorunun tamamı mükellefler tarafından ilgiyle karşılanmış ve cevaplanmıştır. Bu tespit, toplumsal vergi bilincini ve vergi ahlakını pozitif yönde tesis etmek bakımından önemli fırsatlar doğurabilir. Vergilerle ilgili olarak mükelleflerin görüşlerine sadece akademik düzeyde başvurulmakla kalmayıp, vergi idaresi ve siyasal düzeyde de mükelleflerin görüşlerine başvurulmasının toplumsal kabulü artıracığı ve dolayısı ile pozitif vergi bilincinin oluşumuna katkı yapacağı kanaatindeyiz.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre mükellefler, ödenen vergiler ile sunulan kamu hizmetleri arasında çok yakın bir ilişki kurmaktadır. Maliye literatüründe "mali bağlantı" olarak kabul edilen bu ilişkinin kurulması da vergi bilincinin oluşumu ve demokratik olgunluk açısından önemlidir. Neden vergi ödediğini bilen bireylerin artması, ödediği vergilerin nerelere ve nasıl harcandığı sorularına da cevap arayan bireylerin artması anlamına gelir ki, bu durum toplumun demokratik olgunluğunu da artıracak bir gelişmedir.

Türkiye'de kayıtdışı ekonomi çok yaygındır ve araştırma sonuçları, vergi mükelleflerinin de bu konuda hemfikir olduğunu ortaya koymaktadır. Bu algı, vergisel ödevlerini kurallara uygun bir şekilde yerine getiren mükellefler açısından negatif baskı unsurları içermektedir. Başkalarının kayıtdışı ekonomik faaliyetlerle vergi kaçırdığını ve cezalandırılmadığını düşünen bir mükellefin, devletin esasen kendisini cezalandırdığını düşünmesi muhtemeldir. Bu nedenle, Türkiye'nin mali yapısının iyileştirilmesi için atılması gereken öncelikli adım, kayıtdışı ekonomiyi asgari seviyelere indirmektir.

Araştırmanın hedef kitlesinin %55'i ülkemizde vergilemede adil davranılmadığı görüşündedir. Kendisine haksızlık yapıldığı inancında olan bireylerin, devletin kendisinden istediği ödevleri yerine getirme konusunda istekli olmasını beklemek çok zordur. Bu nedenle, kayıtdışı ekonomiyi minimize etme çabalarıyla beraber, vergilemede adil davranıldığına da mükelleflere hissettirilmesi gerekir. Söz konusu adaleti tesis etmek bakımından özellikle servet vergilerinin ve kurum kazançları üzerinden alınan vergilerin yeniden dizayn edilmesi gerekmektedir. Yatırımlar ve tasarrufları önemli ölçüde azaltmayacak, ancak toplum vicdanını da rahatlatacak vergisel düzenlemeler, vergi adaletini tesis etmek bakımından gereklidir.

Önemli vergileme ilkelerinden birisi olan uygunluk ilkesinin de vergilere toplumsal uyumu artırmak bakımından dikkate alınması gerekmektedir. Araştırma sonuçlarına göre mükelleflerin %33'ü vergilerin kendilerine uygun dönemlerde tahsil edilmediği görüşündedir. Bu tür subjektif hususların, verginin ekonomik yükünü artıracığı ve vergiye karşı direnç oluşturacağı unutulmamalıdır.

Kaynaklar

- Bandyopadhyay, S. & J. Esteban (2007), “Redistributive Taxation and Public Expenditures”, *Polarization and Conflict Project*, London: CIT-2-CT-2004-506084.
- Bulutoğlu, K. (2006), *Kamu Ekonomisine Giriş*, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Cooter, R. (1978), “Optimal Tax Schedules and Rates: Mirrlees and Ramsey”, *The American Economic Review*, 68(5), 756-768.
- Demir, İ.C. (2009), “Kamusal Harcamaların Toplumsal Algısı: Ampirik Bir Araştırma”, *Maliye Dergisi*, 157, 210-226.
- Demir, İ.C. (2015), *Kamu Maliyesi*, Afyonkarahisar: Limit Yayınları.
- Due, J.F. (1967), *Maliye-Bir İktisadi Analiz*, (Çev. S. Görgün & İ. Önder), İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2016), *Vergi İstatistikleri*, <http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_65.xls.htm>, 19.10.2016.
- Hall, R.E. & A. Rabushka (1995), *The Flat Tax*, Hoover Institution Press Publication, No. 423.
- Heper, F. (1980), “Verginin Bireylerin Ekonomik Davranışları Üzerindeki Etkisi”, *Eskişehir İ.T.İ.A. Dergisi*, 1, 301-321.
- Herekman, A. (1989), *Kamu Maliyesi (Genel Vergi Kuramı, Cilt II)*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Musgrave, R.A. & T. Thin (1948), “Income Tax Progression, 1929-48”, *Journal of Political Economy*, 56, 498-514.
- Sağbaş, İ. (2008), *Vergi Teorisi*, Ankara: Ece Matbaası.
- Stiglitz, J.E. (1988), *Economics of the Public Sector*, Second Edition, W.W. Northon Company.
- Şen, H. & İ. Sağbaş (2015), *Vergi Teorisi ve Politikası*, Ankara: Kendi Basım.
- Turhan, S. (1993), *Vergi Teori ve Politikası*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Ünlükaplan, İ. (2011), “Türk Vergi Sisteminin Artan Oranlılığının Ölçülmesi: 1924-2008 Dönemine Yönelik Uygulamalı Bir Analiz”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 387-406.
- Yılmaz, G.A. (2006), “Türkiye’de Gelir Vergisi Tarifesinde Meydana Gelen Değişikliklerin Vergilemede Adalet İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21(1), 239-268.